

Jak na zdanění slazených nápojů: Komparativní analýza a doporučení reforem

Studie ze série Czech Tax Papers

PAQ
RESEARCH

/ Autoři analýzy

Mgr. Jakub Komárek (ekonom, PAQ Research)

Mgr. Daniel Prokop, Ph.D. (sociolog, PAQ Research)

*některá předběžná doporučení byla použita pro přípravu podkladů pro NERV

/ Peer Review a konzultace

PhDr. Miroslav Barták, PhD., vedoucí Centra veřejného zdraví se zaměřením na alkohol, 1. LF UK a VFN v Praze

Mgr. Michal Šoltés M.A., Ph.D., ekonom, výzkumný pracovník think-tanku IDEA při CERGE-EI a odborný asistent na PF UK, spolupracovník PAQ Research

Bc. Václav Karel, výzkumný pracovník 3. LF UK a student všeobecného lékařství 3. LF UK

MUDR. Pavel Hroboň, M.S., řídicí partner Advance Healthcare Management Institute a šéf pracovní skupiny Zdraví Národní ekonomické rady vlády

/ Kontakty pro média

Jakub Komárek

PAQ Research

jakub.komarek@paqresearch.cz

+420 603 192 659

Daniel Prokop

PAQ Research

prokop@paqresearch.cz

/ Datum publikace

17. října 2023

Obsah

/	Shrnutí	3
/	1. Obezita a dopady konzumace slazených nápojů	6
/	2. Podoby zdanění	12
	Historie a zkušenosti zahraničí	12
	Efektivita jednotlivých metod zdanění	14
	Další nežádoucí látky	16
/	3. Case Studies	20
	Francie	20
	Spojené království	21
	Polsko	23
/	4. Návrh zdanění	25
	Vládní opatření	25
	PAQ návrh („polský model“)	26
	Fiskální dopady	26
/	5. Komunikace a distribuce dopadů	31
/	Zdroje	33
/	Apendix 1	40
/	Apendix 2	43
/	Apendix 3	44

Shrnutí

Konzumace slazených nápojů přináší zdravotní rizika, jejichž zdravotní a sociální náklady nese celá společnost. Vysoká konzumace cukru přispívá k řadě civilizačních nemocí, které snižují pracovní produktivitu a jejichž léčba vytváří veřejnému zdravotnictví náklady v řádech vysokých miliard korun ročně.

Světová zdravotnická organizace (WHO) popisuje zavedení spotřební daně ze slazených nápojů jako nejefektivnější opatření ke snížení celkového množství spotřebovaného cukru.

V této studii porovnáváme různé metody, jak danit slazené nápoje – jaké jsou efekty, přínosy a nevýhody jednotlivých systémů daně. Na základě porovnávání představujeme využitelný způsob danění, pro který jsme našli inspiraci v sousedním Polsku.

- / 1 /** ČR je **3. zemí** v rámci EU s nejvyšším podílem dospělých lidí s nadváhou, **58,4 % dospělé populace má nadváhu**, což má výrazné negativní dopady na náklady zdravotního systému, sociálního systému a ekonomickou produktivitu. Světová federace pro obezitu odhaduje roční celkové **náklady spjaté s obezitou a nadváhou v hodnotě přes 12 000 Kč na 1 obyvatele ČR** a zároveň predikuje rostoucí trend těchto nákladů. Podíl obyvatel s obezitou od vzniku České republiky stabilně roste.
- / 2 /** Slazené nápoje jsou jedním z hlavních zdrojů cukru v našem jídelníčku. Jedna plechovka běžného slazeného nápoje obsahuje průměrně **40 g cukru** (ekvivalent 10 kávových lžiček). Dle dat z USA pochází 24 % konzumovaného cukru ze slazených nápojů. U mladých lidí je to ještě výrazně více. V ČR lze předpokládat podobné trendy.
- / 3 /** Řadíme se mezi země, ve kterých se slazené nápoje pijí nadprůměrně. ČR patří do kvadrantu zemí, kde je nadprůměrná prevalence obezity i nadprůměrná spotřeba slazených nápojů.
- / 4 /** Zdanění slazených nápojů je nejefektivnější zdokumentovanou intervencí ke snížení spotřeby cukru. Po zavedení zdanění slazených nápojů spotřeba klesla podle zahraničních zkušeností přibližně o 15 %.
- / 5 /** Daň ze slazených nápojů zavedlo v Evropě již 12 zemí, naposledy Chorvatsko (2020) a Polsko (2021). Na světě se pak jedná o více než 50 zemí.
- / 6 /** Evidence ukazuje, že největšího pozitivního dopadu na veřejné zdraví lze docílit **vázáním spotřební daně na nezdravou složku, v našem případě obsah cukru** (a dalších zdravotně škodlivých látek) v nápoji. To lze zajistit specifickou daní (vázání

přímo na obsah cukru) či specificko-unitární daní (vázání na litr slazeného nápoje – ale v různých sazbách podle koncentrace cukru). Tyto daně motivují výrobce k omezení obsahu cukru v produktech a spotřebitele ke konzumaci méně slazených nápojů.

- / 7 /** Ostatní způsoby zdanění (např. zvyšování DPH) nemusí mít zásadní zdravotní efekt, jelikož nemotivuje producenty ke snižování obsahu cukru. Daň vázaná na cenu více zdražuje dražší nápoje, na což spotřebitelé reagují výběrem levnějších, často méně kvalitních, ale stejně či více slazených nápojů.
- / 8 /** **Efekt na výrobce:** zkušenost ze Spojeného království ukazuje, že po zavedení daně ze slazených nápojů vázané na obsah cukru nebyly **celkové prodeje odvětví nikterak daní zasaženy**, protože vzrostl prodej nealkoholických nápojů s nízkým obsahem cukru.
- / 9 /** Zkoumali jsme způsoby zdanění slazených nápojů ve Francii, Spojeném království a Polsku. Všechny tyto modely motivují výrobce ke snižování koncentrace cukru ve svých nápojích. Nicméně polský model má nejjemnější nastavení sazeb daně, a tak je neúčinnější v motivování výrobců k snižování koncentrace cukru, zejména těch s velmi vysokou koncentrací.
- / 10 /** Představujeme tak PAQ návrh zdanění, který je výrazně inspirován „polským modelem“:
 - a.** spotřební daň pro nápoje s hustotou cukru¹ 50 g/l ve výši 3,4 Kč/l
 - b.** variabilní komponent ve výši 0,35 Kč/l za každých 10 g/l cukru nad základní hustotou 50 g/l
(půllitru nápoje se 72 g cukru by tak byl zdaněn ve výši 2,225 Kč.)
 - c.** spotřební daň pro nápoje obsahující alespoň jedno umělé sladidlo ve výši 1 Kč/l
(1 litr nápoje se 72 g cukru by tak byl zdaněn ve výši 4,45 Kč.)
 - d.** zakotvit v legislativě automatickou valorizaci sazeb o inflaci či medián růstu mezd
 - e.** kompenzovat nízkopříjmovým domácnostem zvýšené náklady v jiných částech daňově-dávkového systému (např. progresivnější DPFO, vyšší přídavek na děti apod.)
- / 11 /** PAQ návrh zdanění slazených nápojů přinese dle odhadu:
 - a.** 10-20% snížení konzumace slazených nápojů, motivuje výrobce ke snížení koncentrace cukru ve svých výrobcích (vycházíme ze zahraničních odhadů cenové elasticity)

¹ pod pojmem „cukr“ rozumíme jakékoli kalorické sladidlo

- b. přinesl by do rozpočtu okolo **2,7 mld. Kč** (odhad zahrnuje pokles výběru DPH kvůli snížení spotřeby i odhadované náklady na výběr daně).
- c. Kromě toho lze počítat s úsporou v řádech 80-90 mld. na zdravotních nákladech po dobu života současné populace (hrubá projekce z kanadské studie). Další úspory daň generuje ve snížení výdajů nemocenského pojištění, vyšší zaměstnanosti a vyšší pracovní produktivitě. Celkově lze tedy očekávat úspory v řádech vyšších jednotek miliard ročně.

/ 12 / Ačkoliv hlavním důvodem pro nezavedení spotřební daně z cukru byla obava z vysokých administrativních nákladů, **zkušenost ze Spojeného království ukazuje, že náklady na zavedení daně byly na úrovni 2,4 % výnosu daně a náklady na výběr jsou na úrovni 0,61 % výnosu z daně.** Administrativní náklady pro výrobce byly odhadnuty jako zanedbatelné a jednorázové.

Hodnocení dopadů

Studie je 2. v pořadí ze série **Czech Tax Papers**, jejímž cílem je přinášet analytické podklady k většině potřebných daňových reforem v Česku (více o sérii na konci dokumentu).

V každé ze studií vyhodnocujeme návrhy v rámci daného segmentu danění i jejich celkových dopadů. V případě slazených nápojů vidíme hlavní přínos ve zdravotní prevenci. Tím podporuje ekonomický růst Česka, protože špatný životní styl a vysoká chronická nemocnost je jedním z jeho významných bariér. Další přínos by měl podobu daňového výběru na úrovni **2,7 mld. Kč**, který by mohl snížit tlak na zvyšování danění nízkopříjmových zaměstnanců – tedy přispět k vyváženějšímu daňovému mixu.

Zdanění slazených nápojů

Fiskální a makroekonomické dopady:	
Vyváženější daňový mix ČR	+
Zásadní zvýšení výběru daní	+
Dopady na dlouhodobý ekonomický růst a produktivitu	+
Administrativní náklady výběru daně	0
Distribuční efekty:	
Dopad na zatížení nízkopříjmových	-
Dopad na kupní sílu chudších regionů	0
Distorzí efekty:	
Efekt na nerovnosti v danění (výjimky, různé sazby subjektům atd.)	0
Motivace k úniku do šedé ekonomiky a optimalizaci	+
Externality:	
Vliv na zdravější životní styl	++
Externality v oblasti životního prostředí	0

1. Obezita a dopady konzumace slazených nápojů

Nadměrná konzumace cukru je hlavním faktorem, který přispívá k (Le Bodo et al., 2022; Malik & Hu, 2022):

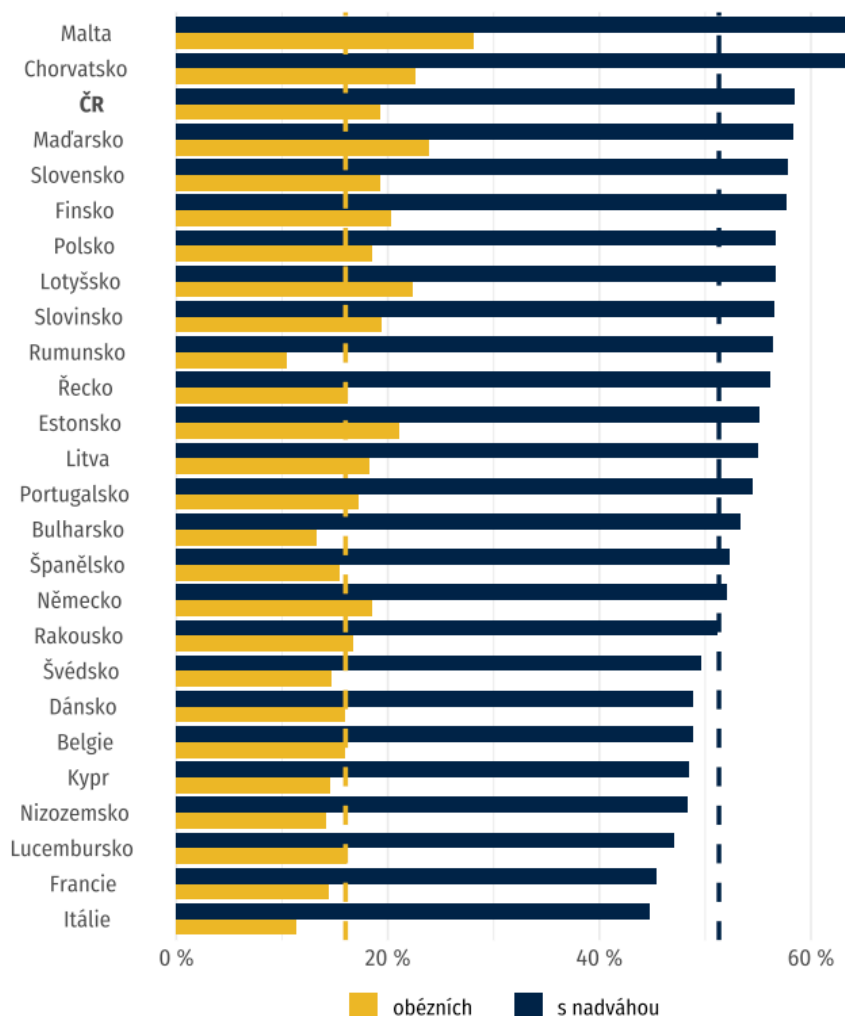
- * obezitě (Luger et al., 2018);
- * cukrovce (Imamura et al., 2016);
- * kardiovaskulárním nemocem (Malik a Hu, 2019),
- * rakovině (Debras et al., 2020);
- * a špatnému stavu zubů (Valenzuela et al., 2021).

Slazené nápoje jsou jeden z hlavních zdrojů cukru, především u dospívajících. V průměru jedna plechovka (375 ml) slazeného nápoje obsahuje **40 g cukru** (ekvivalent 10 kávových lžiček) (Světová zdravotnická organizace, 2017a). Dle dat z USA 24 % příjmu cukru pochází právě ze slazených nápojů, avšak u adolescentů je to až 32 % (USDA, 2020). Obdobná data bohužel nejsou dostupná pro ČR¹.

Je také zdokumentovaný kladný vztah mezi konzumací slazených nápojů a (i) přibíráním na váze, (ii) nadváhou a (iii) obezitou **u dětí a dospívajících** (Bucher Della Torre et al. 2016; Keller & Bucher Della Torre, 2015).

¹ Nedostupnost aktuálních dat o individuální spotřebě potravin v ČR kritizuje vedoucí Centra zdraví, výživy a potravin SZÚ Jiří Ruprich (Havel, 2022).

/ 1.1 Prevalence nadváhy a obezity (2019)

poznámka: čárkované čáry označují průměry EU

zdroj: Eurostat, 2019a

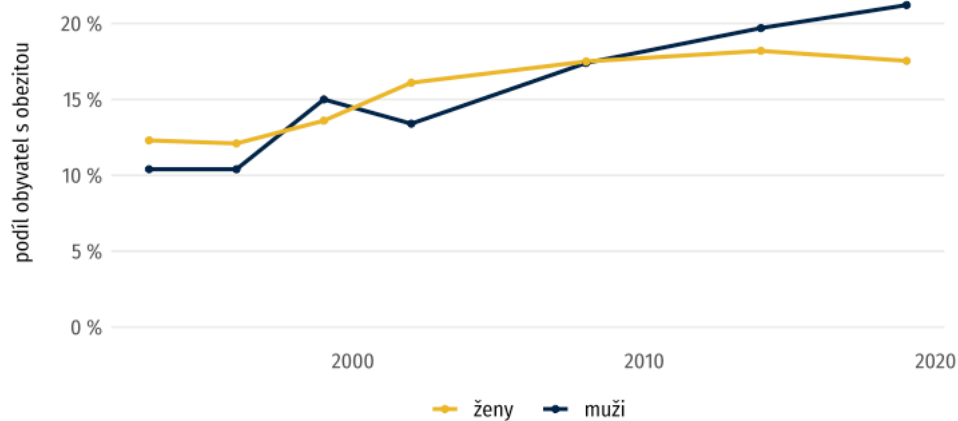
zpracování: PAQ Research

ČR je **3. zemí v rámci EU** s nejvyšším podílem dospělých lidí s nadváhou (graf 1.1), **58,4 % dospělé populace má nadváhu** (průměr EU je 51,3 %). 19,3 % dospělých Čechů je obézních (průměr EU je 16 %). Světová organizace pro obezitu (2019) odhaduje, že celkové roční náklady spjaté s nadváhou a obezitou jsou v **hodnotě přes 12 000 Kč na 1 obyvatele ČR** neboli v hodnotě 2,48 % HDP. Předpokládá se, že celkové náklady by mohly do roku 2060 stoupnout **na více než 4,5 % HDP**.

Až 6,2 % Čechů ve věku 15-19 let je obézních, 13,2 % Čechů ve stejné věkové skupině má nadváhu (Eurostat, 2019a). Obecně platí, že tato čísla jsou u mladistvých nižší, neboť podíl lidí s nadváhou a obezitou s věkem stoupá. Alarmující zprávou jsou však výsledky Studie antropologických dat českých dětí z roku 2021, které potvrdily, že omezení v době

lockdownu zhoršila již existující prevalenci obezity u českých dětí (Státní zdravotní ústav, n. d.).

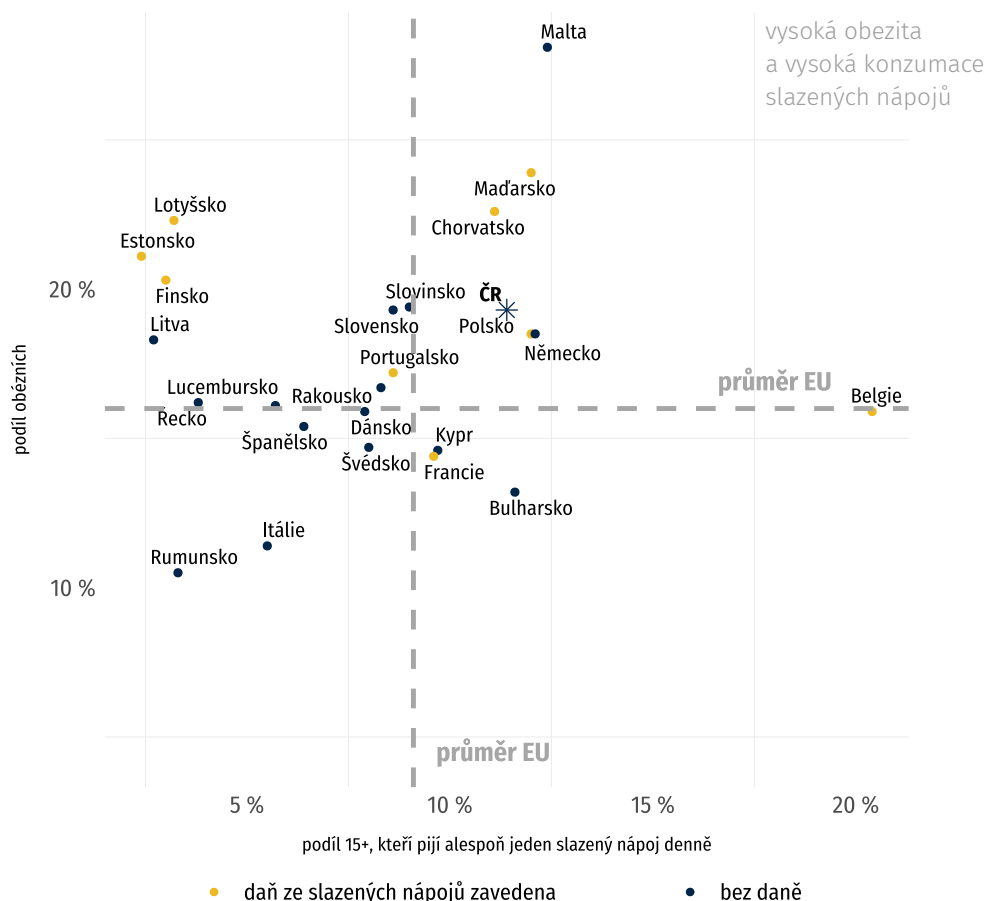
/ 1.2 Vývoj prevalence obezity

zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
zpracování: PAQ Research

Podíl lidí s obezitou navíc od vzniku republiky stabilně roste. Zatímco v roce 1993 bylo 12,3 % žen a 10,4 % obézních, v roce 2019 to bylo již 17,5 % žen a 21,2 % mužů (graf 1.2). Poslední data jsou navíc před pandemií Covid-19, která omezila fyzickou aktivitu pro mnohé skupiny obyvatelstva.

/ 1.3 Pití slazených nápojů vs. prevalence obezity

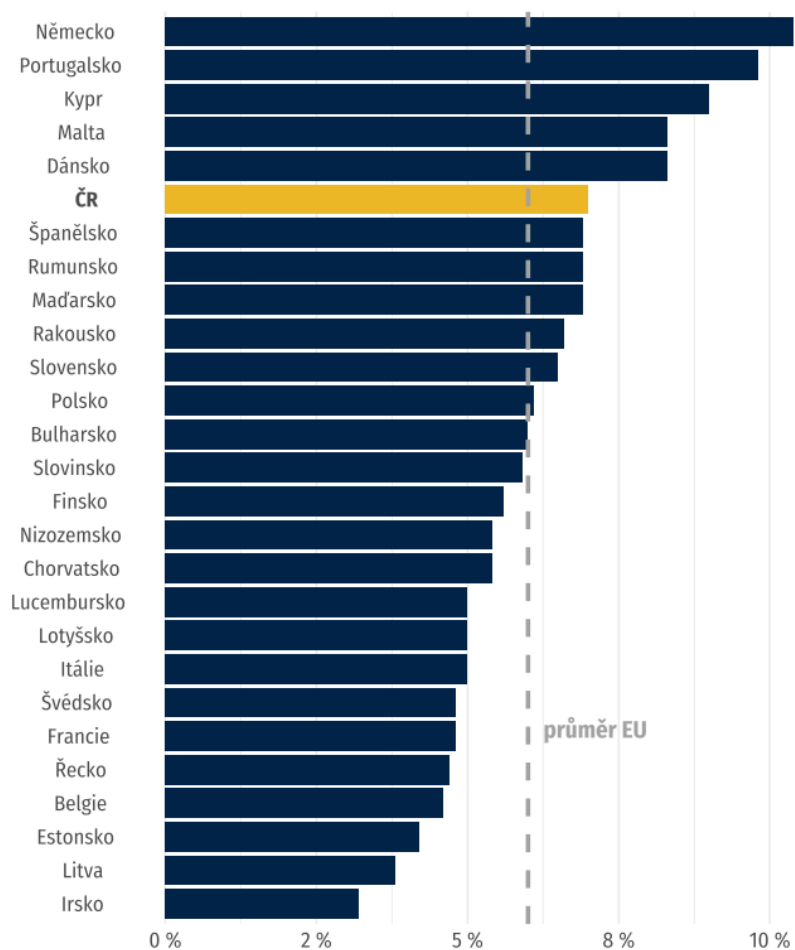

zdroj: Eurostat, 2019b
zpracování: PAQ Research

Graf 1.3 zobrazuje na horizontální ose podíl občanů ve věku 15 let a starších, kteří jsou obézní, a na vertikální ose podíl občanů ve věku 15 let a starších, kteří pijí alespoň jeden slazený nápoj denně (data z roku 2019). V pravém horním rohu se tak nachází země EU, ve kterých jsou občané nadprůměrně obézní a nadprůměrně často pijí slazené nápoje.

11,4 % občanů ČR ve věku 15 let a výše pije alespoň jeden slazený nápoj denně. Tato statistika je nad celkovým průměrem EU 9,1 % (Eurostat, 2019b). Jelikož ČR tak patří do pravého horního kvadrantu zemí, kde je nadprůměrná prevalence obezity i nadprůměrná spotřeba slazených nápojů, daň ze slazených nápojů se jeví jako velmi vhodné opatření pro zdraví českých občanů.

1.4 Prevalence cukrovky (diabetes 2. typu)

zdroj: OECD, 2020
zpracování: PAQ Research

Graf 1.4 řadí země EU dle podílu občanů ve věku 20 let a starších, kteří žijí s cukrovkou. Česká republika patří k zemím EU s vyšší četností cukrovky, prevalence cukrovky byla v roce 2019 u nás 6. nejvyšší ze zemí EU. 7 % občanů ČR ve věku 20+ žije s cukrovkou (OECD, 2020).

2. Podoby zdanění

Historie a zkušenosti zahraničí

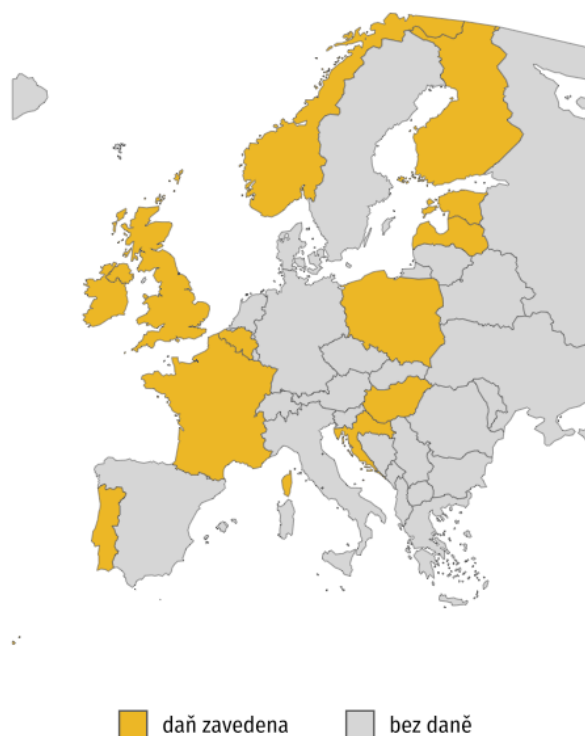
Zavádění spotřebních daní bylo historicky převážně motivováno snahou nacházet nové zdroje státního rozpočtu. Avšak spolu s čím dál tím zdokumentovanějšími vztahy mezi spotřebou alkoholu a společenskou újmou v podobě zdravotních, ekonomických a sociálních nákladů (Chaloupka et al., 2019).

Jak píše Novák a Šoltés (2019) ve své diskusní studii o spotřebních daních, „daňové zvýhodnění určité formy spotřeby (...) je ve veřejném zájmu, pokud motivuje spotřebitele nahradit škodlivější formu spotřeby formou méně škodlivou.“ Škodlivá spotřeba se totiž vyznačuje vysokým rozsahem negativních externalit (zdravotní a sociální náklady, nižší produktivita) a/nebo internalit (dlouhodobé náklady, které jedinec při dnešním rozhodování dostatečně nezvažuje). Spotřební daně nejenže motivují spotřebitele k náhradě za zdravější spotřebu, ale zároveň umožňují pokrýt společenské náklady vzniklé důsledky škodlivé spotřeby. Zahrnutí negativních externalit do cenotvorby se tak dá vnímat jako „zefektivnění“ tržních mechanismů.

První daňové zatížení cukru můžeme datovat do 20. a 30. let 20. století (Fernandez & Raine, 2019). V roce 2016 Světová zdravotnická organizace oficiálně doporučila využití daně ze slazených nápojů jako účinné strategie ke snižování spotřeby slazených nápojů, k podněcování změny složení slazených nápojů a ke generování daňových příjmů pro zdravotní programy (Světová zdravotnická organizace, 2017a; Le Bodo et al., 2022).

V Evropě se dnes můžeme setkat s daní ze slazených nápojů **ve 12 zemích** (v závorce rok zavedení): Finsko (2011), Maďarsko (2011), Francie (2012), Belgie (2015), Irsko (2016), Lotyšsko (2016), Portugalsko (2016), Spojené království (2016), Estonsko (2017), Norsko (2017), Chorvatsko (2020) a Polsko (2021) (Světová zdravotnická organizace, 2022; Le Bodo et al., 2022).

/ 2.1 Evropské země, ve kterých byla zavedena daň ze slazených nápojů

zdroj: Světová zdravotnická organizace, 2022; Le Bodo et al., 2022
zpracování: PAQ Research

Ve světě evidujeme **54 zemí**, které mají nějakou formu daně ze slazených nápojů. Mezi tyto země patří například Chile, Ekvádor, Indie, JAR, Katar, Mexiko, Maroko, Nigérie, Omán či Srí Lanka (Obesity Evidence Hub, 2022). Kromě toho je daň ze slazených nápojů zavedena i v některých amerických městech (Světová banka, 2020).

Efektivita jednotlivých metod zdanění

Obecně zavedení daně ze slazených nápojů má potenciál snižovat negativa spjatá s nadměrnou spotřebou cukru několika způsoby (Fernandez & Raine, 2019):

- * snížením poptávky po spotřebě slazených nápojů;
- * vytvořením motivací pro potravinářský průmysl, aby snížil podíl cukru ve svých produktech a/či snížil objem slazených nápojů;
- * zvýšením obecného povědomí o vysoké konzumaci cukru skrze medializaci zavádění daně;
- * a využitím daňových výnosů pro preventivní programy.

Jednotlivé metody zdanění se mohou lišit v síle jednotlivých kanálů. Světová zdravotnická organizace (2020) nabízí taxonomii způsobů, jak lze danit „nežádoucí složku“, kterou jsme doplnili o tzv. „specificko-unitární“ zdanění neboli mix specifického a unitárního zdanění.

- / 1 / specifické zdanění:** zdanění je závislé na množství cukru v produktu (množství gramů cukru v nápoji určuje sazbu zdanění nápoje)
- / 2 / unitární zdanění:** nezávislé na koncentraci cukru v nápoji, všechny slazené nápoje jsou daněny stejnou měrou (jedna sazba pro všechny slazené nápoje)
- / 3 / mix specifického a unitárního zdanění:** čím vyšší je koncentrace cukru v nápoji, tím vyšší je zdanění daného nápoje (různé sazby pro slazené nápoje dle koncentrace cukru v nápoji)
- / 4 / ad valorem:** zdanění je závislé na ceně produktu (typicky vyšší sazba DPH)
- / 5 / minimální jednotková cena (MUP):** určuje minimální maloobchodní cenu „nezdravého“ produktu¹

Specifické zdanění zdražuje produkt v závislosti na koncentraci „nežádoucí“ látky. Zvyšuje cenu především produktům s vysokým obsahem „nežádoucí“ látky nezávisle na ceně produktu. Nicméně při stejném obsahu „nežádoucí“ látky zdraží levné produkty procentuálně více než produkty dražší, které mají vyšší cenový základ. Vyšší procentuální zdanění levných produktů s vysokou koncentrací „nežádoucí látky“ povede ke snížení spotřeby právě těchto produktů.

Unitární zdanění zdražuje všechny produkty nezávisle na koncentraci „nežádoucí“ látky a ceně produktu. Nicméně procentuální dopad je vyšší pro levné produkty, a tak nejzřetelnější zdražení lze čekat u levnějších produktů nezávisle na koncentraci

¹ Tento nástroj se používá zejména u alkoholických nápojů, nicméně jeho užití se dá aplikovat i na slazené nápoje, kdy by byla například určena minimální cena 10 g cukru ve slazených nápojích.

„nežádoucí“ látky. Unitární zdanění tak sníží spotřebu především levných produktů nezávisle na koncentraci „nežádoucí“ látky.

Dopad **specificko-unitárního zdanění** závisí na počtu pásem zdanění. Dá se však říci, že největší cenový dopad tohoto zdanění a následný propad spotřeby pocítí levné produkty s vysokou koncentrací „nežádoucí“ látky.

Ad valorem zdanění (vyšší sazba DPH) zdraží všechny produkty procentuálně stejně nezávisle na koncentraci „nežádoucí látky“. Po zdanění se však dá očekávat substituční náhrada dražších produktů za levnější a méně kvalitní nezávisle na koncentraci „nežádoucí“ látky. Hlavní dopad ve snížení spotřeby tak pocítí dražší produkty nezávisle na koncentraci „nežádoucí“ látky.

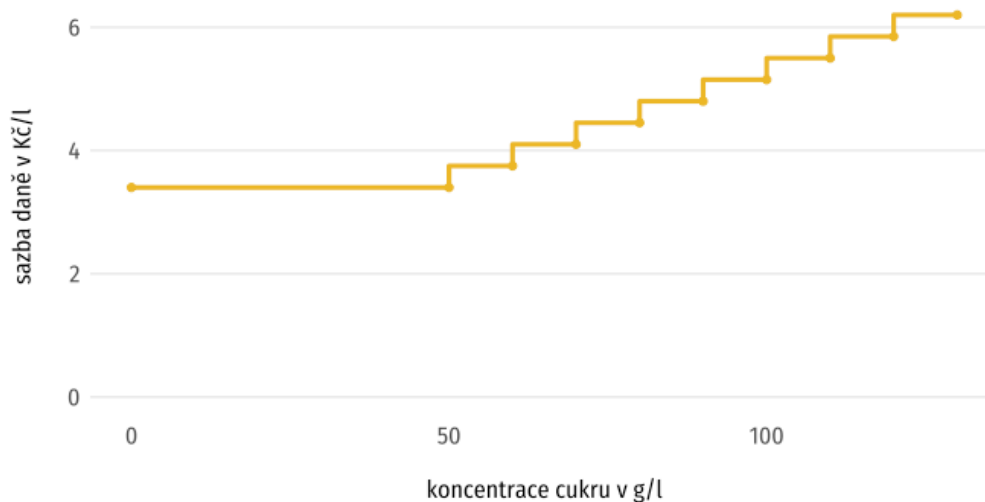
Minimální jednotková cena se obecně uplatňuje na produkty s vyšší koncentrací „nežádoucí“ látky. Zdraží tak pouze ty nejlevnější produkty s vysokou koncentrací „nežádoucí“ látky, u nichž se dá následně očekávat propad spotřeby.

Světová zdravotnická organizace doporučuje danit především to, co je nezdravé – v našem případě cukr. **Proto nejefektivnějším opatřením pro snižování nadměrné konzumace „nežádoucí“ látky je specifické zdanění.** Specifické zdanění cílí na obsah „nežádoucí“ látky dvěma účinnými kanály:

- * motivuje spotřebitele ke koupi produktu s nižším obsahem cukru
- * motivuje výrobce ke snížení obsahu cukru v produktech.

Obdobný účinek má i specificko-unitární zdanění, jehož dopad se podobá specifickému zdanění o to více, čím větší počet sazebních pásem vázaných na koncentraci „nežádoucí“ látky zahrnuje.

/ 2.2 Podoba navrhované specificko-unitární daně

zpracování: PAQ Research

Graf 2.1 zobrazuje konkrétní příklad specificko-unitárního zdanění. Slazené nápoje s koncentrací cukru do 50 g/l jsou daněny sazbou 3,4 Kč/l. Slazené nápoje s obsahem cukru mezi 50 g/l a 60 g/l jsou daně sazbou 3,75 Kč/l a tak dále.

Riziko spojené s nelegálním dovozem nezdaněných slazených nápojů ze zahraničí je relativně nízké, neboť slazené nápoje jsou poměrně objemné produkty, které se relativně těžko pašují a případný zisk z arbitráže by nebyl značný. Zkušenost z Kalifornie potvrzuje výše zmíněné. Kolem města, kde byla daň ze slazených nápojů zavedena, nebyly zaznamenány žádné výrazné změny v prodeji slazených nápojů (White et al., 2023).

Další nežádoucí látky

Ačkoliv hlavním předmětem této studie je spotřeba cukru a její negativní dopady na společnost, nealkoholické nápoje obsahují další látky, které jsou prokazatelně zdravotně škodlivé a jejichž konzumace tak obsahuje negativní externality v podobě vyšších zdravotních nákladů, nižší produktivity apod.

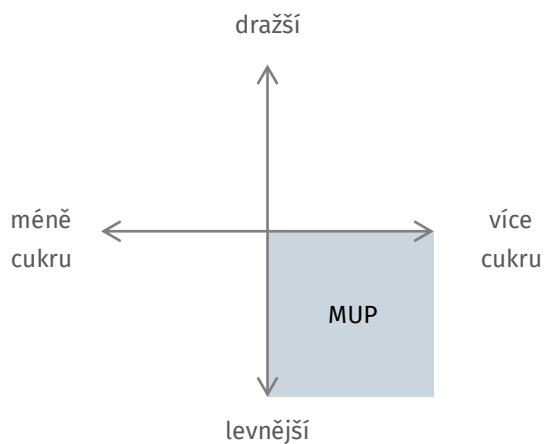
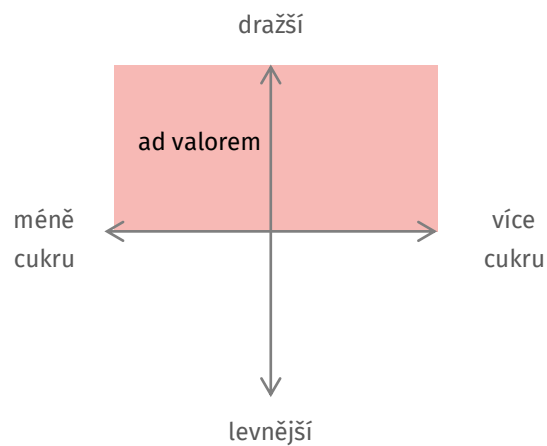
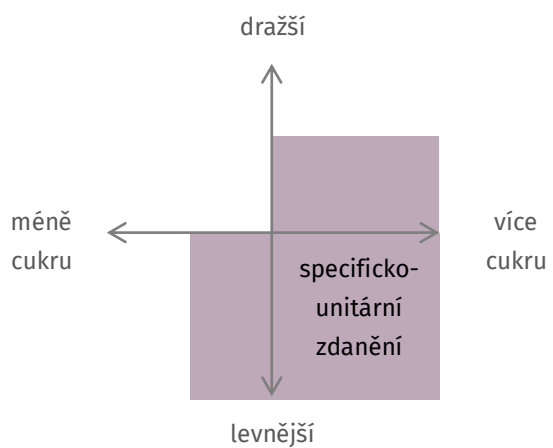
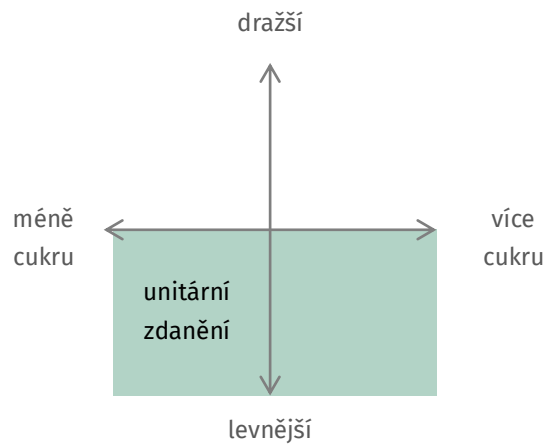
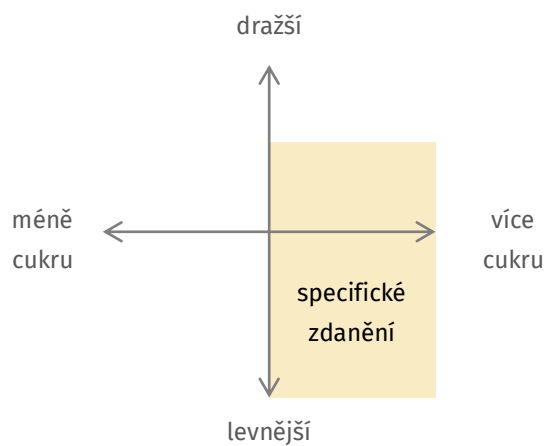
Jedním ze způsobů, jak snížit koncentraci cukru v nápoji a zároveň ponechat sladkou chuť je náhrada cukru za umělá sladidla. Umělá sladidla totiž neobsahují kalorie, avšak výzkumy neprokazují, že by náhrada slazených nápojů za nápoje s nekalorickými sladidly byla přínosná pro lepší životosprávu. Naopak je jasně popsán vztah umělých sladidel a vyššího rizika vysokého tlaku, cukrovky, obezity a metabolického syndromu (Imamura et al., 2016; Azad et al., 2017; Ruanpeng et al., 2017; Qin et al., 2020). Proto vícero evropských zemí (např. Francie, Estonsko, Lotyšsko, Polsko) daní nejen cukr, ale právě také umělá sladidla (Světová banka, 2020). Dá se však říci, že umělá sladidla mají nižší prokázaný „harm effect“ než cukr, a tak přechod od cukru k umělým sladidlům je žádoucí, podobně jako přechod od klasických cigaret k elektronickým cigaretám. Proto je žádoucí, aby nápoje obsahující umělá sladidla byly zdaněny nižší měrou než nápoje obsahující nadměrné množství cukru.

V některých zemích (např. v Polsku, Chorvatsku) jsou daní zatíženy i nápoje obsahující taurin, kofein a jiné methylxanthiny. Tyto látky jsou velmi často (spolu s cukrem) obsaženy v energetických nápojích. Zatímco jejich umírněná konzumace může mít pozitivní účinky na zdraví, nadměrná konzumace se může projevit například zvýšeným tlakem či vyšší srdeční frekvencí, v extrémních případech infarktem myokardu či selháním jater (Wassef et al., 2017; Caine a Geraciotti, 2016). Nicméně pro efektivní zdanění těchto látek je velmi náročné určit správnou hraniční koncentraci těchto látek v nápoji. Možným řešením by mohla být sazba daně na nápoje obsahující tyto látky nehledě na objem daného nápoje.

Riziková je konzumace energetických nápojů především u dospívajících, kteří si často nejsou vědomi potenciálních zdravotních rizik spojených s konzumací energetických nápojů. Odhaduje se, že 109 % českých školáků ve věku 11–15 let má sklon k rizikové konzumaci energetických nápojů (ČPS, 2020). Proto Česká pediatrická společnost (2020) podněcuje diskusi o zákazu energetických nápojů pro mládež. V některých evropských státech již tento zákaz platí (např. v Anglii pro děti do 16 let, v Litvě a Lotyšsku pro děti

do 18 let). V červenci 2023 prošel podobný zákaz i v Polsku, který zakazuje prodej energetických nápojů pro děti do 18 let (Harzer, 2023).

/ 2.3 Analýza efektu jednotlivých metod zdanění

zpracování: PAQ Research

Existující evidence ukazuje, že:

- / 1 /** zdanění slazených nápojů je **nejefektivnější zdokumentovaná intervence** ke snížení konzumace cukru (Světová zdravotnická organizace, 2017b; Silver et al. 2017; Alvarado et. al, 2019; Světová banka, 2020)
- / 2 /** 50 % – 100 % daně se promítne do finálního navýšení ceny produktu. Rozdílnost naměřeného efektu je způsobena rozdíly v daňovém designu, struktuře trhu a také heterogenitou v datech, odlišným měřením cen a jinými použitými ekonometrickými modely. Zbylá část nákladů se rozloží mezi producenty (Le Bodo et al.; 2022; Andreyeva et al., 2022)
- / 3 /** dle agregace výsledků vícero analýz se dá očekávat přibližně **15% pokles spotřeby** při zavedení daně ze slazených nápojů. Cenová elasticita poptávky byla odhadnuta na hladině -1.59. Žádná vliv na zaměstnanost nebyl identifikován (Andreyeva et al., 2022)
- / 4 /** při vyšší ceně slazených nápojů **se hlavním substituentem stává voda** (Světová banka, 2020). **Náhrada za sladkosti** nebyla identifikována (Finkelstein et al. 2013). Naopak většina zdokumentovaných substitucí byla shledána jako zdraví prospěšná (Caro et al., 2017a; Caro et al., 2017b; Colchero et al., 2015a; Colchero et al., 2015b; Stacey, Tugendhaft, & Hofman, 2017)
- / 5 /** nejvíce upraví svou spotřebu **nízkopříjmoví, mladí a muži** (Scheelbeek, Cornelsen, Marteau, Jebb, & Smith, 2019; Schwendicke & Stolpe, 2017)
- / 6 /** observační studie žaček na 2. stupni základních škol v Anglii došla k závěru, že zavedení daně ze slazených nápojů vedlo ke snížení prevalence obezity. Nejsilnější efekt byl zaznamenán u žaček z oblastí, která spadají do 2. nejznevýhodněnějších kvintilů (Rogers et al., 2023).
- / 7 /** dle simulace Liu et al. (2022) by zavedení daně ze slazených nápojů ušetřilo 32 583 mil. kanadských dolarů na celoživotních zdravotních nákladech současného kanadského obyvatelstva. Při hrubém přepočtu kanadské kupní síly na českou a přepočtu kanadského počtu obyvatelstva na české by daň ze slazených nápojů mohla ušetřit ČR celoživotní zdravotní náklady ve výši 80–90 mld. Kč. $32\,583 \cdot (12.7/1.3) \cdot (10.51/38.25)$
- / 8 /** dle odhadů z USA by uvalení 1 p. b. daně na cca 30 g slazeného nápoje v průběhu 10 let vedlo k omezení 2,4 milionů lidí s diabetem, 95 tisíc srdečních příhod, 8 tisíc mrtvic a 26 tisíc předčasných úmrtí a ušetřilo prevencí těchto nemocí 17 mld. USD jen ve zdravotním systému (Wang et al., 2014). Další americké studie ukazují možnost redukovat ročně 4 800 případů rakoviny a tím 2,3 mld. USD v léčbě rakoviny (Du et al. 2020).

3. Case Studies

V této kapitole podrobně rozvedeme podoby zdanění slazených nápojů ve vybraných evropských zemích. Francie byla jednou z prvních evropských zemí, které zavedly daň ze slazených nápojů. Zajímavý je především její pozdější vývoj, kdy v roce 2018 byla forma zdanění přenastavena, aby více motivovala výrobce snižovat koncentraci cukru ve svých výrobcích.

Naopak příklad Spojeného království díky dostupnosti dat o prodejkách slazených nápojů ilustrativně ukazuje, jak dobře nastavené specificko-unitární zdanění slazených nápojů motivuje výrobce změnit složení svých výrobků. Nakonec polský příklad jsme vybrali, poněvadž Polsko je nám historicky i kulturně blízko a polský model zdanění je jedním z nejnovějších, a tak uplatňuje pokročilý systém specificko-unitární zdanění.

Francie

Francie byla jednou z prvních zemí, která zavedla daň ze slazených nápojů. Daň byla zavedena již v roce 2012. Nicméně jejím hlavním cílem se nestala snaha o lepší veřejné zdraví a snižování nákladů způsobených nadměrnou konzumací cukru, nýbrž v kontextu finanční krize a euro krize vládní představitelé hledali **další zdroj příjmu**, který nebude mít výrazný negativní dopad na spotřebitele. Výsledkem byla plochá a relativně nízká daň (€0.076) uvalena na širokou paletu slazených nápojů.

Tato daň dle odhadů snížila spotřebu slazených nápojů o méně než 5 %. Snížení spotřeby u nízkopříjmových domácností byl dvakrát vyšší než u vysokopříjmových.

V roce 2018 byla změněna podoba daně ze slazených nápojů s hlavním cílem **podnikat změnu složení a zlepšit zdravotní stav mladých**. Rovná daň byla nahrazena stupňovým systémem podle hustoty cukru v nápoji (Le Bodo, 2022). Nejnižší sazba je 0,03 € a maximální 0,24 €. Pro typický slazený nápoj o hustotě 12 g cukru na 1 litr tato změna představovala zvýšení spotřební daně na dvojnásobek předchozí částky (Sarda et al., 2022).

Ačkoliv změna daně ze slazených nápojů vedla ke zvýšení cen slazených nápojů, až 2 třetiny francouzské veřejnosti tuto daň podporují. Hlavním faktorem této podpory je (i) využití vygenerovaných prostředků pro opatření související s veřejným zdravím, a ne pro záplatování veřejného rozpočtu a (ii) jasná komunikace hlavního záměru (lepší stav veřejného zdraví). Větší podporu získala tato daň u lidí s vyššími příjmy, kteří jsou si vědomi negativních důsledků nadměrné konzumace slazených nápojů (Sarda et al., 2022).

Spojené království

Daň ze slazených nápojů (The Soft Drinks Industry Levy Regulations nebo prostě 'sugar tax') byla představena v roce 2016 konzervativní vládou a v roce 2018 vstoupila v platnost. Jejím hlavním cílem bylo omezit nárůst obezity v britské společnosti. Vztahuje se jak na domácí produkty, tak na slazené nápoje dovezené ze zahraničí. Povinnost plátce daně byla přenesena na importéry či výrobce v místě balení daného nápoje.

Míra zdanění je nastavena dle hustoty cukru v nápoji tak, aby **výrobci byli motivováni snižovat** podíl cukru v nápojích:

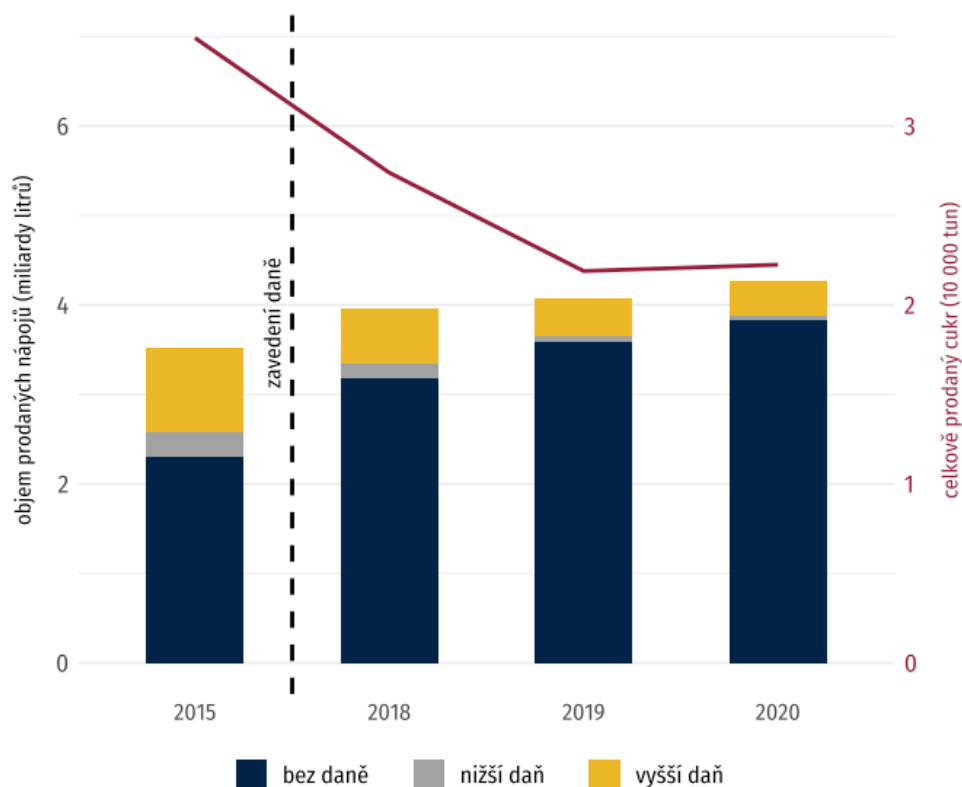
- * nápoje do 50 g cukru na 1 l jsou od daně osvobozeny
- * nápoje s hustotou cukru mezi 50-80 g/l jsou zatíženy spotřební daní ve výši 18 p na 1 litr slazeného nápoje
- * nápoje s hustotou cukru vyšší než 80 g/l jsou zatíženy spotřební daní ve výši 24 p na 1 litr slazeného nápoje

Ze zdanění byly vyjmuty následující nápoje:

- * nápoje, které alespoň ze 75 % obsahovaly mléko
- * náhrady mléka (např. sójové či mandlové nápoje)
- * nealkoholická piva
- * nedoslazené nápoje vyrobené z ovocné či zeleninové šťávy
- * tekuté aroma na pití, které se přidává do jídla nebo nápojů jako káva nebo koktejly
- * nápoje prodávané ve formě prášku
- * nápoje připravené smísením tekutin a podávané ve volném kontejneru, jako jsou koktejly
- * dětské mléčné výživy, následný kojenecký prášek nebo dětská jídla
- * formulované potraviny určené jako kompletní náhrada stravy nebo stravování využívané pro speciální lékařské účely

Přes silnou kritiku je zavedení spotřební daně ze slazených nápojů ve Spojeném království považováno za úspěch, neboť mezi lety 2015 a 2019 vážený průměr hustoty cukru v nealkoholických nápojích klesl z 57 g/l na 22 g/l (Institute for Government, 2022). Pozoruhodný je samotný efekt oznámení zavedení odstupňované spotřební daně. Až 1 pětina prodávaných nápojů s obsahem cukru vyšším než 50 g/l snížila obsah cukru pod tuto hranici před samotným zavedením daně (Scarboroug et al., 2020).

/ 3.1 Vliv daně na složení prodaných slazených nápojů

zdroj: Public Health England, 2019; 2021; 2022
zpracování: PAQ Research

Graf 3.1 zobrazuje skladbu prodaných slazených nápojů dle kategorie zdanění a celkové množství prodaného cukru ve slazených nápojích. V grafu můžeme pozorovat, že ačkoliv prodeje zdaněných slazených nápojů po zavedení daně klesly (zejména těch spadajících pod vyšší daňovou sazbu), prodeje ostatních nealkoholických nápojů pokračovaly v růstu. Celkové **prodeje výrobců a importérů** nealkoholických nápojů tak zavedením spotřební daně ze slazených nápojů **nebyly zasaženy** (Institute for Government, 2022). Naopak celková **hmotnost prodaného cukru** ve slazených nápojích **klesla mezi roky 2015 a 2020 o 36 %** (Public Health England, 2019; 2021; 2022). **Náklady na zavedení** daně byly **na úrovni 2,4 %** průměrného výnosu daně z let 2019-2022 (Appendix 2). **Náklady na výběr** daně byly v roce 2022/23 **na úrovni 0,61 %** výnosu daně (Appendix 3). Administrativní náklady pro výrobce byly odhadnuty jako zanedbatelné a jednorázové (HRMC, 2016).

Kromě snížení hustoty cukru ve slazených nápojích a poklesu prodeje vysoce slazených nápojů mělo zavedení spotřební daně ze slazených nápojů vliv i na objem prodávaných vysoce slazených nápojů. Aby výrobci omezili zvýšení maloobchodních cen vysoce slazených nápojů, kompenzovali spotřební daň snížením objemu svých vysoce slazených

nápojů. I tento efekt vedl ke snížení celkové spotřeby cukru, a tak přispěl k prevenci obezity a cukrovky.

Hlavní argumenty kritiků:

- / 1 /** opatření je příliš intervenční; „stát by neměl zasahovat do trhu a svobodné volby lidí“
- / 2 /** administrace daně je příliš složitá vzhledem k jejímu efektu
- / 3 /** daň ze slazených nápojů je příliš „jednoduché“ řešení na komplexní problém obezity
- / 4 /** nejasnost evidence ohledně pozitivních dopadů
- / 5 /** zdanění je nefér vůči výrobcům slazených nápojů, poněvadž jiná odvětví produkující „nezdravé potraviny“ podobnými daněmi zatíženy nejsou
- / 6 /** daň je příliš regresivní, poněvadž převážně dopadá na nízkopříjmové

(Fernandez & Raine, 2019; Institute for Government 2022)

Polsko

V roce 2021 byla v Polsku zavedena daň z nápojů, které obsahují (i) cukry, (ii) umělá sladidla a (iii) kofein či taurin. 96, 5 % výnosů z této daně je alokováno pro Národní fond zdraví, který využívá tyto výnosy pro preventivní a vzdělávací programy (Appendix 1).

Finální výše spotřební daně závisí na fixním a variabilním komponentu. Fixní komponent je ve výši 0,5 PLN (při přepočtu přes kupní sílu přibližně 3,4 Kč) pro nápoje, které obsahují 50 g cukru na litr či méně anebo pro nápoje, které obsahují alespoň jedno umělé sladidlo (v jakékoli výši). Tento fixní komponent se neuplatňuje na nápoje, které mají podíl ovocné a/či zeleninové šťávy alespoň ve výši 20 %.

Variabilní komponent je ve výši 0,05 PLN za každých 10 gramů cukru na litr nad 50 g na litr. Kupříkladu, 1 litr slazeného nápoje o hustotě 60 g cukru na litr je zatížen spotřební daní ve výši 0,55 PLN (0,5 PLN za fixní komponent a 0,05 za dalších 10 g cukru na litr).

Další fixní komponent ve výši 0,01 PLN se připočítává k nápojům, které obsahují kofein a/či taurin.

Maximální výše spotřební daně z nápojů je pak 1,2 PLN (8,2 Kč) na litr (Sobecki a Rocznik, 2021).

Dle jedné evaluační studie během prvního roku po zavedení této spotřební daně 62 % zkoumaných nápojů změnilo své složení ku prospěchu zdraví spotřebitelů (Wierzejska, 2022).

4. Návrh zdanění

Vládní opatření

Vláda v květnu představila balíček opatření, který zahrnuje přesun všech nealkoholických nápojů ze snížené sazby 15 % do standardní sazby 21 %. Toto opatření tak nijak necílí na slazené nápoje, neboť spolu se zdražením „nezdravých“ slazených nápojů zdraží i potenciální, méně či vůbec slazené, substituenty, např. minerální vody. Ačkoliv se tak dá očekávat mírné snížení **všech** nealkoholických nápojů, **nebude** existovat žádný podnět:

- * pro konzumenty přejít ke zdravějším nápojům
- * a pro producenty vyrábět produkty s nižší koncentrací cukru.

Při poklesu spotřeby o 5 % lze očekávat, že toto opatření přinese do rozpočtu 1,8 mld. Kč*.

*Počítáme s průměrnou cenou 20,7 Kč pro limonády a ostatní nealkoholické nápoje a s průměrnou cenou 10,7 Kč pro minerální a sodové vody (ČSÚ, 2023a).

Na základě evidence (Clark et al., 2018) a doporučení Světové zdravotnické organizace (2020) doporučujeme zavedení specificko-unitárního zdanění slazených nápojů. Konkrétně navrhuje **inspirovat se polským modelem** specificko-unitárního zdanění, který je detailně propracován a zahrnuje jak nižší zdanění pro ovocné a zeleninové šťávy, tak zdanění pro umělá sladidla, kofein a taurin, které mají též škodlivý vliv na zdraví konzumentů. Další výhodou jsou podobné cenové hladiny v Polsku a ČR, a tak lze výše jednotlivých daňových sazeb převzít.

PAQ návrh si bere inspiraci ze zahraničí, zejména Polska a Spojeného království. Nicméně detailní rozpis jednotlivých výjimek a zařazení není finální a před schválením by byla nutná debata s lékařskou a nutriční odbornou veřejností.

PAQ návrh („polský model“)

- * spotřební daň pro nápoje s hustotou cukru 50 g/l ve výši **3,4 Kč/l**
- * variabilní komponent ve výši 0,35 Kč/l za každých 10 g/l cukru nad základní hustotou 50 g/l
 - tento variabilní komponent neuplatňovat na nápoje s obsahem alespoň 20 % ovocných či zeleninových šťáv, nealkoholická piva, nápoje s alespoň 75 % podílem mléka, náhrady mléka
- * spotřební daň pro nápoje obsahující alespoň jedno umělé sladidlo ve výši 1 Kč/l
- * zakotvit v legislativě automatickou valorizaci sazeb o inflaci či medián růstu mezd
- * vyjmout dětskou výživu a speciální zdravotní přípravky

Fiskální dopady

Hlavní fiskální přínosy zavedení daně ze slazených nápojů spočívají ve snižování společenských nákladů spjatých s nadměrnou konzumací cukru. Při zavedení daně očekáváme, že kladný efekt spotřební daně by byl v čase zesilující. Jinými slovy úspory v podobě nižších zdravotních a sociálních nákladů spojených s nadměrnou konzumací cukru by s každým následujícím rokem od zavedení daně měly být větší.

Dle hrubé projekce kanadské studie Liu et al. (2022) by zavedení daně ze slazených nápojů mohlo ušetřit ČR celoživotní zdravotní náklady ve výši 80-90 mld. Kč. To znamená, že během života v současné době žijících občanů ČR bychom vynaložili o 80-90 mld. Kč méně na naše zdravotní výdaje. Kromě toho by zavedení daně ze slazených nápojů mělo kladný vliv na vyšší sociální a zdravotní odvody díky vyšší zaměstnanosti, zvýšilo by produktivitu pracovní síly a snížilo náklady nemocenskému pojištění.

Druhotný dopad daně na státní rozpočet by měl podobu vyšších daňových výnosů. Ve zbytku této kapitoly se pokusíme o odhad tohoto efektu.

Průměrný Čech spotřebuje ročně 87,7 litrů limonád a 65,5 litrů ostatních nápojů (mimo minerální a sodové vody), do kterých patří i slazené džusy, studené čaje apod. (ČSÚ, 2022a). Pro výpočty využíváme střední stav obyvatelstva k červenci 2021 „10 500 850“. Pokud označíme všechny limonády a alespoň 1/2 „ostatních nápojů“ za slazené nápoje, v roce 2021 se tak vypilo přibližně 1 265 mil. l slazených nápojů.

/ T4.1 Simulace efektu vládního opatření na spotřebu slazených nápojů

spotřeba 2021	% propad (po změně DPH)	očekávaná spotřeba
1 265 mil. l	0 %	1 265 mil. l
	5 %	1 202 mil. l
	9 %	1 151 mil. l

Cenová elasticita slazených nápojů se pohybuje kolem hodnoty -1,59 (viz box „Evidence“). Na základě tohoto poznatku odhadujeme v tabulce T4.1 vliv vládního opatření přesunu všech nealkoholických nápojů do vyšší sazby DPH. Pokud bychom převzali čistě tuto hodnotu, odhadujeme, že toto vládní opatření bude mít vliv až o velikosti 9% propadu prodeje nealkoholických nápojů, včetně slazených nápojů. Jelikož však substituční kanály (neslazené a alkoholické nápoje) budou též zdraženy, zvažme i propad nižší, poloviční o velikosti 5% propadu a propad žádný (přesun k levnějším slazeným nápojům). V našich propočtech se přikláníme k verzi 5 %.

Bohužel nemáme k dispozici data o rozložení hustoty cukru v konzumovaných slazených nápojích v ČR. Při základní sazbě 3,4 Kč/l tak hrubě odhadujeme průměrnou hodnotu 3,6 Kč/l daně ze slazených nápojů. Dle evidence se spotřební daň přesune na spotřebitele ve výši 50–100 %, my pracujeme s odhadem takzvané přenosové míry zdanění ve výši 80 %. Tudiž průměrnou výši spotřební ceny, kterou zaplatí spotřebitel, odhadujeme na přibližně 2,8 Kč. Nicméně do základu pro výpočet DPH se počítají i spotřební daně¹, a tak finální průměrné zvýšení ceny odhadujeme na 3,4 Kč/l (2,8 * 1,21). Při průměrné ceně 20,7 Kč/l (*nealkoholický nápoj s ovocnou příchutí, květen 2023*) by se tak jednalo o průměrné navýšení cen o přibližně 16 %.

/ T4.2 Simulace efektu spotřební daně na spotřebu slazených nápojů

očekávaná spotřeba po vládním opatření	% propad (po spotřební dani)	očekávaná spotřeba po spotřební dani	očekávaný výběr spotřební daně	DPH ze spotřební daně
1 202 mil. l	10 %	1 082 mil. l	3,03 mld. Kč	0,64 mld. Kč
	15 %	1 021 mil. l	2,86 mld. Kč	0,60 mld. Kč
	20 %	961 mil. l	2,69 mld. Kč	0,57 mld. Kč
	25%	901 mil. l	2,52 mld. Kč	0,53 mld. Kč

zpracování: PAQ Research

Při průměrném zdražení o 26 % a cenové elasticitě -1,59 bychom měli očekávat přibližně 25% pokles konzumace. Nicméně zkušenost ze Spojeného království podává svědectví o mnohem nižším propadu, a tak v tabulce T4.2 nabízíme ještě varianty propadu o 10 %, 15 % a 20 %. My se jako k nejpravděpodobnější a stále konzervativní variantě přikláníme

¹ Započítávání spotřebních daní do základu pro výpočet DPH je neintuitivní a nadbytečně komplikuje daňový systém. Je na zvážení, zda pravidla pro určení základu pro výpočet DPH by si nezasloužila změnu s cílem zjednodušení daňového systému.

k propadu o 15 %, která by generovala 2,86 mld. Kč díky spotřební dani a dalších 601 mil. Kč díky DPH z této spotřební daně.

Pokud bychom hrubě převedli (v poměru k populaci) výnos spotřební daně ze slazených nápojů z Polska v roce 2022, dostali bychom částku okolo 2,5 mld., která je velmi blízko našim odhadům.

/ T4.3 Simulace efektu spotřební daně na rozpočet

% propad spotřeby	očekávaný výběr spotřební daně a DPH	propad DPH nominálně	rozpočtový přínos
10 %	3,66 mld. Kč	0,50 mld. Kč	3,16 mld. Kč
15 %	3,46 mld. Kč	0,75 mld. Kč	2,71 mld. Kč
20 %	3,26 mld. Kč	1,00 mld. Kč	2,26 mld. Kč
25%	3,52 mld. Kč	1,25 mld. Kč	1,80 mld. Kč

zpracování: PAQ Research

Nižší spotřeba slazených nápojů bude znamenat i nižší výběr DPH kvůli očekávané snížené spotřebě slazených nápojů. V tabulce T4.3 tak nabízíme finální sumu po odečtení poklesu ve výběru DPH kvůli nižší spotřebě od nového výběru spotřební daně včetně DPH ze spotřební daně. Při očekávaném poklesu o 15 %, by daňový výnos byl na úrovni 2,7 mld. Kč.

Ačkoliv hlavním důvodem pro nezavedení spotřební daně z cukru byla obava z vysokých administrativních nákladů, **zkušenost ze Spojeného království ukazuje, že náklady na zavedení daně byly na úrovni 2,4 % průměrného výnosu daně z let 2019–2022** (Apendix 2). Tomuto číslu je blízko i odhad ceny zavedení daně ve Spojených státech (Du et al., 2020). **Náklady na výběr daně byly ve Spojeném království v roce 2022/23 na úrovni 0,61 % výnosu daně** (Apendix 3). Administrativní náklady pro výrobce byly odhadnuty jako zanedbatelné a jednorázové (HRMC, 2016).

/ T4.4 Porovnání vládního návrhu a PAQ návrhu

	PAQ návrh specificko-unitární daň ze slazených nápojů	vládní návrh vyšší sazba DPH pro všechny nealko nápoje
výhody	<ul style="list-style-type: none"> * efektivně cílí na snížení spotřeby cukru * motivuje k náhradě za méně slazené produkty * podněcuje změnu složení * vychází ze zahraničních zkušeností a doporučení Světové zdravotnické organizace * neutrální vliv na tržby výrobců * vede k prevenci nemocí způsobených obezitou a dalšími vlivy cukru * alokuje prostředky pro sociální a zdravotní programy * očekávaný výnos 2,7 mld. Kč 	<ul style="list-style-type: none"> * administrativně jednoduché
nevýhody	<ul style="list-style-type: none"> * vyžaduje velmi nízkou počáteční investici 	<ul style="list-style-type: none"> * může vézt k náhradě za méně kvalitní a více škodlivé výrobky * negativní dopad na tržby výrobců * očekávaný výnos 1,8 mld. Kč

zpracování: PAQ Research

Tabulka T4.4 porovnává vládní návrh zvýšení sazby DPH pro všechny nealkoholické nápoje s naším návrhem „polského modelu“ specificko-unitárního zdanění slazených nápojů. Zatímco „polský model“ zvyšuje prevenci veřejného zdraví tím, že motivuje výrobce ke změně složení slazených nápojů, takřka jedinou výhodou vládního návrhu je administrativní jednoduchost.

/ T4.5 Porovnání dopadů vládního návrhu a PAQ návrhu

nápoj 0,33 l	cena	změna po zvýšení sazby DPH	změna po PAQ danění
levný slazený nápoj (112 g cukru na litr)	19,90 Kč	+5,2 %	+9,5 %
dražší slazený nápoj (72 g na litr)	52,90 Kč	+5,2 %	+2,7 %
kojenecká voda	17,90 Kč	+5,2 %	0 %

zpracování: PAQ Research

Tabulka T4.5 porovnává dopad vládního návrhu a PAQ návrhu na 3 vzorové nealkoholické nápoje. Snažíme se tak názorně ukázat, že vládní návrh zdraží všechny slazené nápoje o 2,1% nehladě na obsah cukru v nápoji. PAQ návrh jde opačným směrem, největší zdražení by nastalo u levných slazených nápojů a kojenecká voda by nezdražila vůbec.

5. Komunikace a distribuce dopadů

Zavádění daně ze slazených nápojů může být komplikované. Ne vždy se podařilo přesvědčit veřejnost o prospěšnosti spotřební daně na potraviny obsahující vysoký podíl cukru. Existují případy, kdy daň ze slazených nápojů bylo zrušena, její implementace zpožděna či rovnou odvolána. Nicméně rostoucí počet zemí, kde tato spotřební daň byla zavedena ukazuje, že zavedení této spotřební daně je politicky možné. Pro úspěšnou implementaci efektivního zdanění ze slazených nápojů je klíčová komunikace, která:

- * se opírá o dostupné vědecké poznání a mezinárodní zkušenosti;
- * se primárně soustředí na snahu o lepší veřejné zdraví a ne hledání nových zdrojů pro veřejné rozpočty (viz zkušenosti z Francie či Polska) (Fernandez a Raine, 2019; Appendix 1);
- * zahrnuje informaci o tom, jakým způsobem budou využity nové daňové výnosy. Jelikož hlavním cílem tohoto opatření je snaha o lepší veřejné zdraví, nabízí se a je doporučeno, aby daňové výnosy byly dedikovány pro zdravotní programy či například sportovní aktivity pro děti, tedy další nástroje pro zlepšení zdravotního stavu populace. (Sainsbury et al., 2018; Richardson et al., 2019). Avšak fixní alokace daňových výnosů na konkrétní preventivní programy (jako tomu je Polsku) je problematické, neboť v pozitivním případě, kdy lidé upraví své spotřební chování a budou kupovat méně slazených nápojů, bude financování preventivních programů ohroženo (Allcott et al., 2019).
- * a představuje další, i nefiskální, opatření pro zlepšení veřejného zdraví.

Důležitým aspektem je rozložení daňové zátěže mezi jednotlivé příjmové skupiny. Použili jsme údaje ČSÚ (2023b; 2022b) o příjmech a výdajích jednotlivých kvintilů českých domácností (dle příjmů na osobu), abychom mohli lépe odhadnout dopad zavedení daně ze slazených nápojů na české domácnosti¹. Pro zjednodušení výpočtů využíváme předpoklad, že jednotlivé příjmové skupiny obyvatel neupraví svou spotřebu.

Zatímco nejbohatší kvintil českých domácností utrací 0,29 % svých příjmu za slazené nápoje, u nejchudší části je to 3krát více, 0,83 %. Tudíž ačkoliv by daň nominálně „stála“ 173 Kč nejchudší domácnosti a 224 Kč nejbohatší, u těch nejchudších by zdražení

¹ Opět jsme rozdělili „ostatní nealkoholické nápoje“ na poloviny. Ve výpočtech využíváme polovinu ostatních nealkoholických nápojů jako slazené nápoje a polovinu jako neslazené.

znamenal 0,13 % jejich příjmů a u těch nejbohatších 0,05 % jejich příjmů. Jedná se tak o tzv. **regresivní daň**. Je nutné brát v potaz, že nízkopříjmoví by svou spotřebu uzpůsobili více, i přesto by však dopad na nízkopříjmové byl 2krát tak vysoký jako pro vysokopříjmové.

/ Výdaje na slazené nápoje dle příjmových kvintilů českých domácností (na osobu)

kvintily domácností dle příjmu	nejnižších 20 %	druhých 20 %	třetích 20 %	čtvrtých 20 %	nejvyšších 20 %
čistý příjem	130 465 Kč	185 040 Kč	222 643 Kč	283 166 Kč	474 918 Kč
výdaje na slazené nápoje	1 081 Kč	956 Kč	1 023 Kč	1 320 Kč	1 400 Kč
výdaje jako % příjmu	0,83 %	0,54 %	0,46%	0,47%	0,29%
zdražení o 16 %	173 Kč	159 Kč	164 Kč	211 Kč	224 Kč
zdražení jako % příjmu	0,13 %	0,09 %	0,07 %	0,07 %	0,05 %

zdroj: ČSÚ (2023b; 2022b)
zpracování: PAQ Research

Poněvadž evidence i simulace poukazují na to, že nadproporční část ponese nízkopříjmové skupiny, přichází v úvahu spojit zavedení spotřební daně ze slazených nápojů s vyšší přímou podporou těchto domácností.

Vhodnými opatřeními pro podporu nízkopříjmových domácností by mohly být například vyšší progresse zdanění práce (převedení slevy na dani na platby sociálního a zdravotního pojištění), vyšší příspěvky na děti či nižší sazby DPH pro základní spotřebu (potraviny, energie atd.). Důležité je, aby případná kompenzace pokryla všechny typy nízkopříjmových domácností.

Zdroje

Allcott, H., Lockwood, B. B. a Taubinsky, D. (2019). *Should We Tax Sugar-Sweetened Beverages? An Overview of Theory and Evidence*. The Journal of economic perspectives, 33(3), 202-227.

<https://doi.org/10.1257/jep.33.3.202>

Alvarado, M., Unwin, N., Sharp, S. J., Hambleton, I., Murphy, M. M., Samuels, T. A., Suhrcke, M., & Adams, J. (2019). *Assessing the impact of the Barbados sugar-sweetened beverage tax on beverage sales: an observational study*. The international journal of behavioral nutrition and physical activity, 16(1), 13-13. <https://doi.org/10.1186/s12966-019-0776-7>

Andreyeva, T., Marple, K., Marinello, S., Moore, T. E., & Powell, L. M. (2022). *Outcomes Following Taxation of Sugar-Sweetened Beverages: A Systematic Review and Meta-analysis*. JAMA network open, 5(6), e2215276-e2215276. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2022.15276>

Andreyeva, T., Long, M. W., & Brownell, K. D. (2010). *The Impact of Food Prices on Consumption: A Systematic Review of Research on the Price Elasticity of Demand for Food*. American journal of public health (1971), 100(2), 216-222. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2008.151415>

Azad, M. B., Abou-Setta, A. M., Chauhan, B. F., Rabbani, R., Lys, J., Copstein, L., Mann, A., Jeyaraman, M. M., Reid, A. E., Fiander, M., MacKay, D. S., McGavock, J., Wicklow, B., & Zarychanski, R. (2017). *Nonnutritive sweeteners and cardiometabolic health: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials and prospective cohort studies*. Canadian Medical Association Journal (CMAJ), 189(28), E929-E939. <https://doi.org/10.1503/cmaj.161390>

Briggs, A. D. M., Mytton, O. T., Kehlbacher, A., Tiffin, R., Elhussein, A., Rayner, M., Jebb, S. A., Blakely, T., & Scarborough, P. (2017). *Health impact assessment of the UK soft drinks industry levy: a comparative risk assessment modelling study*. The Lancet. Public health, 2(1), e15-e22. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(16\)30037-8](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(16)30037-8)

Bucher Della Torre, S., Keller, A., Laure Depeyre, J., & Kruseman, M. (2016). *Sugar-Sweetened Beverages and Obesity Risk in Children and Adolescents: A Systematic Analysis on How Methodological Quality May Influence Conclusions*. Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics, 116(4), 638-659. <https://doi.org/10.1016/j.jand.2015.05.020>

Caine, J. J. a Geraciotti, T. D. (2016). *Taurine, energy drinks, and neuroendocrine effects*. Cleveland Clinic Journal of Medicine. <https://doi.org/10.3949/ccjm.83a.15050>

Caro, J. C., Ng, S. W., Bonilla, R., Tovar, J., & Popkin, B. M. (2017a). *Sugary drinks taxation, projected consumption and fiscal revenues in Colombia: Evidence from a QUAIDS model*. PloS one, 12(12), e0189026-e0189026. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0189026>

- Caro, J. C., Ng, S. W., Taillie, L. S., & Popkin, B. M. (2017b). *Designing a tax to discourage unhealthy food and beverage purchases: The case of Chile*. *Food policy*, 71, 86-100.
<https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2017.08.001>
- Clark, S. J., Dittrich, L. O., Law, S. M., Stará, D., & Barták, M. (2018). *Food prices, taxes, and obesity in Canada and its implications for food taxation*. *E+M ekonomie a management*, 22(1), 22-35.
<https://doi.org/10.15240/tul/001/2019-1-002>
- Colchero, M. A., Salgado, J. C., Unar-munguía, M., Hernández-ávila, M., & Rivera-dommarco, J. A. (2015a). *Price elasticity of the demand for sugar sweetened beverages and soft drinks in Mexico*. *Economics and human biology*, 19, 129-137. <https://doi.org/10.1016/j.ehb.2015.08.007>
- Colchero, M. A., Salgado, J. C., Unar-munguía, M., Molina, M., Ng, S., & Rivera-dommarco, J. A. (2015b). *Changes in Prices After an Excise Tax to Sweetened Sugar Beverages Was Implemented in Mexico: Evidence from Urban Areas*. *PloS one*, 10(12), e0144408-e0144408.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0144408>
- ČPS. (2020). *ČPS ke konzumaci energetických nápojů dětmi*. Česká pediatrická společnost. dostupné na
https://www.pediatrics.cz/content/uploads/2020/05/stanovisko_psdg_cps_k_energetickym_napojum.pdf
- ČSÚ. (2023a). *Průměrné spotřebitelské ceny vybraných druhů zboží*. dostupné na
<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-prumernych-cen-vybranych-potravin>
- ČSÚ. (2023b). *Příjmy a životní podmínky domácností – 2022*. dostupné na
<https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez>
- ČSÚ. (2022a). *Spotřeba potravin – 2021*. dostupné na
<https://www.czso.cz/documents/10180/165278791/2701392201.pdf/e6e3334c-3c53-4a09-bbc8-b2a465b0a49f?version=1.1>
- ČSÚ. (2022b). *Spotřební výdaje domácností – 2021*. dostupné na
<https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2021>
- Debras, C., Chazelas, E., Srour, B., Kesse-guyot, E., Julia, C., Zelek, L., Agaësse, C., Druesne-pecollo, N., Galan, P., Hercberg, S., Latino-martel, P., Deschasaux, M., & Touvier, M. (2020). *Total and added sugar intakes, sugar types, and cancer risk: results from the prospective NutriNet-Santé cohort*. *The American journal of clinical nutrition*, 112(5), 1267-1279. <https://doi.org/10.1093/ajcn/nqaa246>
- Du M, Griecci CF, Kim DD, Cudhea F, Ruan M, Eom H, Wong JB, Wilde PE, Michaud DS, Lee Y, Micha R, Mozaffarian D, Zhang FF. (2020). *Cost-Effectiveness of a National Sugar-Sweetened Beverage Tax to Reduce Cancer Burdens and Disparities in the United States*. *JNCI Cancer Spectr*. 2020 Aug 25;4(6):pkaa073. doi: 10.1093/jncics/pkaa073. PMID: 33409452; PMCID: PMC7771430.
- Fernandez, M. A., & Raine, K. D. (2019). *Insights on the Influence of Sugar Taxes on Obesity Prevention Efforts*. *Current nutrition reports*, 8(4), 333-339. <https://doi.org/10.1007/s13668-019-00282-4>

Finkelstein, E. A., Zhen, C., Bilger, M., Nonnemaker, J., Farooqui, A. M., & Todd, J. E. (2013). *Implications of a sugar-sweetened beverage (SSB) tax when substitutions to non-beverage items are considered*. *Journal of health economics*, 32(1), 219-239. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2012.10.005>

Eurostat. (2019a). *Overweight and obesity – BMI statistics*. dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Overweight_and_obesity_-_BMI_statistics

Eurostat. (2019b). *Nutritional habits statistics*. dostupné na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Nutritional_habits_statistics&oldid=572524#Sugar-sweetened_soft_drinks_consumption

EU Commission. (2021). *VAT rates applied in the Member States of the European Union*. dostupné na https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-06/vat_rates_en.pdf

Harzer, F. (2023). „Drogy zabalené v cukru.“ *V Polsku zakázali dětem energetické nápoje*. Seznam zprávy. dostupné na https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-stredni-evropa-drogy-zabalene-v-cukru-v-polsku-detem-zakazali-energeticke-napoje-234141#source=hp&seq_no=5&dop_ab_variant=1100450&dop_source_zone_name=zpravysznhp.box&utm_campaign=abtest210_animovany_krasty_v

Havel, P. (2022). *ČR nemá data o tom, jak lidé jedí. Nevíme skoro nic, kritizuje vědec*. *vitalia.cz*. dostupné na <https://www.vitalia.cz/clanky/cr-nema-data-o-tom-jak-lide-jedi-nevime-skoro-nic-rika-vedec/>

HMRC. (2016). *Soft Drinks Industry Levy*. Policy paper. His Majesty's Revenue & Customs. dostupné na <https://www.gov.uk/government/publications/soft-drinks-industry-levy/soft-drinks-industry-levy>

Chaloupka, Powell, L. M., & Warner, K. E. (2019). *The Use of Excise Taxes to Reduce Tobacco, Alcohol, and Sugary Beverage Consumption*. *Annual Review of Public Health*, 40(1), 187–201. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-040218-043816>

Gaucher-holm, A., Mulligan, C., L'abbé, M. R., Potvin Kent, M., & Vanderlee, L. (2022). *Lobbying and nutrition policy in Canada: a quantitative descriptive study on stakeholder interactions with government officials in the context of Health Canada's Healthy Eating Strategy*. *Globalization and health*, 18(1), 54-54. <https://doi.org/10.1186/s12992-022-00842-4>

Imamura, F., O'Connor, L., Ye, Z., Mursu, J., Hayashino, Y., Bhupathiraju, S. N., & Forouhi, N. G. (2016). *Consumption of sugar sweetened beverages, artificially sweetened beverages, and fruit juice and incidence of type 2 diabetes: systematic review, meta-analysis, and estimation of population attributable fraction*. *British Journal of Sports Medicine*, 50(8), 496–504. <https://doi.org/10.1136/bisports-2016-h3576rep>

Institute for Government. (2022). *Sugar Tax*. available at <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/sugar-tax>

Keller, A., & Bucher Della Torre, S. (2015). *Sugar-Sweetened Beverages and Obesity among Children and Adolescents: A Review of Systematic Literature Reviews*. *Childhood obesity*, 11(4), 338-346. <https://doi.org/10.1089/chi.2014.0117>

Le Bodo, Y., Etilé, F., Julia, C., Friant-perrot, M., Breton, E., Lecocq, S., Boizot-szantai, C., Bergeran, C., & Jabot, F. (2022). *Public health lessons from the French 2012 soda tax and insights on the modifications enacted in 2018*. *Health policy (Amsterdam)*, 126(7), 585-591.

<https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2022.04.012>

Liu, S., Veugelers, P. J., Maximova, K., & Ohinmaa, A. (2022). *Modelling the health and economic impact of sugary sweetened beverage tax in Canada*. *PloS one*, 17(11), e0277306-e0277306.

<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0277306>

Malik, V. S., & Hu, F. B. (2022). *The role of sugar-sweetened beverages in the global epidemics of obesity and chronic diseases*. *Nature reviews. Endocrinology*, 18(4), 205-218.

<https://doi.org/10.1038/s41574-021-00627-6>

Malik, V. S., & Hu, F. B. (2019). *Sugar-Sweetened Beverages and Cardiometabolic Health: An Update of the Evidence*. *Nutrients*, 11(8), 1840. <https://doi.org/10.3390/nu11081840>

Novák, V., & Šoltés, M. (2019). *Dichotomie spotřebních daní: zdroj veřejných rozpočtů a nástroj snižování újmy (diskusní studie)*. Národohospodářský ústav Akademie věd České republiky. dostupné na [https://idea.cerge-](https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA Studie 13 2019 Dichotomie dani/IDEA Studie 13 2019 Dichotomie dani.html)

[ei.cz/files/IDEA Studie 13 2019 Dichotomie dani/IDEA Studie 13 2019 Dichotomie dani.html](https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA Studie 13 2019 Dichotomie dani/IDEA Studie 13 2019 Dichotomie dani.html)

Obesity Evidence Hub. (2022). *Countries that have taxes on sugar-sweetened beverages (SSBs)*. dostupné na <https://www.obesityevidencehub.org.au/collections/prevention/countries-that-have-implemented-taxes-on-sugar-sweetened-beverages-ssbs>

Luger, M., Lafontan, M., Bes-rastrullo, M., Winzer, E., Yumuk, V., & Farpour-lambert, N. (2018). *Sugar-Sweetened Beverages and Weight Gain in Children and Adults: A Systematic Review from 2013 to 2015 and a Comparison with Previous Studies*. *Obesity facts*, 10(6), 674-693.

<https://doi.org/10.1159/000484566>

OECD. (2020). *Health at a Glance: Europe 2020 : State of Health in the EU Cycle*. dostupné na <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/82129230-en/index.html?itemId=/content/publication/82129230-en>

Powell, L. M., Chriqui, J. F., Khan, T., Wada, R., & Chaloupka, F. J. (2013). *Assessing the potential effectiveness of food and beverage taxes and subsidies for improving public health: a systematic review of prices, demand and body weight outcomes*. *Obesity Reviews*. 14:110-128.

Public Health England. (2022). *Sugar reduction: progress between 2015 and 2020*. dostupné na <https://www.gov.uk/government/publications/sugar-reduction-programme-industry-progress-2015-to-2020>

Public Health England. (2021). *Sugar reduction: progress between 2015 and 2019*. dostupné na <https://www.gov.uk/government/publications/sugar-reduction-report-on-progress-between-2015-and-2019>

Public Health England. (2019). *Sugar reduction: progress between 2015 and 2018*. dostupné na <https://www.gov.uk/government/publications/sugar-reduction-progress-between-2015-and-2018>

Qin, P., Li, Q., Zhao, Y., Chen, Q., Sun, X., Liu, Y., Li, H., Wang, T., Chen, X., Zhou, Q., Guo, C., Zhang, D., Tian, G., Liu, D., Qie, R., Han, M., Huang, S., Wu, X., Li, Y., ... Zhang, M. (2020). *Sugar and artificially sweetened beverages and risk of obesity, type 2 diabetes mellitus, hypertension, and all-cause mortality: a dose-response meta-analysis of prospective cohort studies*. *European Journal of Epidemiology*, 35(7), 655–671. <https://doi.org/10.1007/s10654-020-00655-y>

Richardson, T. E., Yanada, B. A., Watters, D., Stupart, D., Lamichhane, P., & Bell, C. (2019). *What young Australians think about a tax on sugar-sweetened beverages*. *Australian and New Zealand journal of public health*, 43(1), 63-67. <https://doi.org/10.1111/1753-6405.12858>

Rogers, N. T., Cummins, S., Forde, H., Jones, C. P., Mytton, O., Rutter, H., Sharp, S. J., Theis, D., White, M., & Adams, J. (2023). *Associations between trajectories of obesity prevalence in English primary school children and the UK soft drinks industry levy: An interrupted time series analysis of surveillance data*. *PLoS medicine*, 20(1), e1004160-e1004160. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1004160>

Ruanpeng, D., Thongprayoon, C., Cheungpasitporn, W., & Harindhanavudhi, T. (2017). *Sugar and artificially sweetened beverages linked to obesity: a systematic review and meta-analysis*. *QJM: Monthly Journal of the Association of Physicians*, 110(8), 513–520. <https://doi.org/10.1093/qjmed/hcx068>

Sainsbury, E., Hendy, C., Magnusson, R., & Colagiuri, S. (2018). *Public support for government regulatory interventions for overweight and obesity in Australia*. *BMC public health*, 18(1), 513-513. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5455-0>

Sarda, B., Debras, C., Chazelas, E., Péneau, S., Le Bodo, Y., Hercberg, S., Touvier, M., & Julia, C. (2022). *Public perception of the tax on sweetened beverages in France*. *Public health nutrition*, 25(11), 3240-3251. <https://doi.org/10.1017/S1368980022001665>

Scarborough, P., Adhikari, V., Harrington, R. A., Elhussein, A., Briggs, A., Rayner, M., Adams, J., Cummins, S., Penney, T., & White, M. (2020). *Impact of the announcement and implementation of the UK Soft Drinks Industry Levy on sugar content, price, product size and number of available soft drinks in the UK, 2015-19: A controlled interrupted time series analysis*. *PLoS medicine*, 17(2), e1003025-e1003025. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003025>

Scheelbeek, P. F. D., Cornelsen, L., Marteau, T. M., Jebb, S. A., & Smith, R. D. (2019). *Potential impact on prevalence of obesity in the UK of a 20% price increase in high sugar snacks: modelling study*. *BMJ (Online)*, 366, l4786. <https://doi.org/10.1136/bmj.l4786>

Schwendicke, F., & Stolpe, M. (2017). *Taxing sugar-sweetened beverages: impact on overweight and obesity in Germany*. *BMC public health*, 17(1), 88-88. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3938-4>

Silver, L. D., Ng, S. W., Ryan-ibarra, S., Taillie, L. S., Induni, M., Miles, D. R., Poti, J. M., & Popkin, B. M. (2017). *Changes in prices, sales, consumer spending, and beverage consumption one year after a tax on sugar-sweetened beverages in Berkeley, California, US: A before-and-after study*. *PLoS medicine*, 14(4), e1002283-e1002283. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002283>

Sobecki, Z. & Roczniak, R. (2021). *Frontiers in tax. Polish edition*. KPMG. dostupné na <https://kpmg.com/pl/en/home/insights/2021/06/frontiers-in-tax-sugar-tax.html>

Stacey, N., Tugendhaft, A., & Hofman, K. (2017). *Sugary beverage taxation in South Africa: Household expenditure, demand system elasticities, and policy implications*. *Preventive medicine*, 105(Suppl), S26-S31. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2017.05.026>

Státní zdravotní ústav. (n. d.). *Dětská obezita v ČR*. dostupné na https://szu.cz/wp-content/uploads/2023/02/obezita_web_2023.pdf

Světová banka. (2020). *Obesity: Health and Economic Consequences of an Impending Global Challenge*. dostupné na <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32383/9781464814914.pdf>

Světová federace pro obezitu. (2019). *Czechia - Economic impact of overweight and obesity*. dostupné na https://data.worldobesity.org/country/czechia-54/#data_economic-impact

Světová zdravotnická organizace. (2022). *Taxes on sweetened drinks: Světová zdravotnická organizace explains how to make them an effective health measure*. dostupné na <https://www.who.int/europe/news/item/21-03-2022-taxes-on-sweetened-drinks-who-explains-how-to-make-them-an-effective-health-measure>

Světová zdravotnická organizace. (2021). *Potential for sugar-sweetened beverages taxes in Ukraine*. dostupné na <https://apps.who.int/iris/handle/10665/346226>

Světová zdravotnická organizace. (2020). *Alcohol pricing in the Světová zdravotnická organizace European Region UPDATE REPORT ON THE EVIDENCE AND RECOMMENDED POLICY ACTIONS*. dostupné na https://movendi.ngo/wp-content/uploads/2020/06/WH24_FOBBS_Pricing_online.pdf

Světová zdravotnická organizace. (2017a). *Taxes on sugary drinks: Why do it?* dostupné na [https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/260253/Světová zdravotnická organizace-NMH-PND-16.5Rev.1-eng.pdf](https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/260253/Světová_zdravotnická_organizace-NMH-PND-16.5Rev.1-eng.pdf)

Světová zdravotnická organizace. (2017b). *Best buys' and other recommended interventions for the prevention and control of noncommunicable diseases*. dostupné na [https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259232/Světová zdravotnická organizace-NMH-NVI-17.9-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259232/Světová_zdravotnická_organizace-NMH-NVI-17.9-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

USDA. (2020). *Dietary Guidelines for Americans 2020 – 2025*. U.S. Department of Agriculture. dostupné na https://www.dietaryguidelines.gov/sites/default/files/2020-12/Dietary_Guidelines_for_Americans_2020-2025.pdf

Valenzuela, M. J., Waterhouse, B., Aggarwal, V. R., Bloor, K., & Doran, T. (2021). *Effect of sugar-sweetened beverages on oral health: a systematic review and meta-analysis*. *European journal of public health*, 31(1), 122-129. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaa147>

Wang, Y. C., Coxson, P., Shen, Y., Goldman, L., & Bibbins-Domingo, K. (2014). *A penny-per-ounce tax on sugar-sweetened beverages would cut health and cost burdens of diabetes*. *Health Affairs*. 31, no 1: 199-207.

Wassef, B., Kohansieh, M., & Makaryus, A. N. (2017). *Effects of energy drinks on the cardiovascular system*. *World journal of cardiology*, 9(11), 796-806. <https://doi.org/10.4330/wjc.v9.i11.796>

Wierzejska, R. E. (2022). *The Impact of the Sweetened Beverages Tax on Their Reformulation in Poland-The Analysis of the Composition of Commercially Available Beverages before and after the Introduction of the Tax (2020 vs. 2021)*. International journal of environmental research and public health, 19(21), 14464. <https://doi.org/10.3390/ijerph192114464>

Wilson, B. (2020). *How ultra-processed food took over your shopping basket*. The Guardian. dostupné na <https://www.theguardian.com/food/2020/feb/13/how-ultra-processed-food-took-over-your-shopping-basket-brazil-carlos-monteiro>

White, J. S., Basu, S., Kaplan, S., Madsen, K. A., Villas-boas, S. B., & Schillinger, D. (2023). *Evaluation of the sugar-sweetened beverage tax in Oakland, United States, 2015-2019: A quasi-experimental and cost-effectiveness study*. PLoS medicine, 20(4), e1004212-e1004212. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1004212>

World Cancer Research Fund International. (2015). *Curbing global sugar consumption*. dostupné na <https://www.wcrf.org/wp-content/uploads/2021/07/Curbing-global-sugar-consumption.pdf>

Czech Tax Papers

Podoba daňového systému má klíčový dopad na blahobyt společnosti a ovlivňuje životy všech lidí. Primárním cílem daní je získat zdroje pro financování veřejných služeb a transferů. Debata o veřejných příjmech a formě zdanění se proto zpravidla redukuje na otázku, zda danit *více*, či *méně*. Ekonomické teorie a výzkum přitom ukazují, že můžeme danit *i lépe*, nebo *hůře*. Daňový mix může podporovat či omezovat regionální rozvoj, sociální mobilitu, zdravotní prevenci či šedou ekonomiku.

Stojíme před řadou výzev, které s daňovým mixem souvisí, do české debaty o něm se však dostávají omezeně. Jmenujme stagnaci ekonomicky chudších regionů, náklady zdravotnictví spojené s nedostatečnou prevencí, omezení trhu práce a využití lidského kapitálu kvůli malé zaměstnanosti rodičů i zelenou transformaci. Chybí dlouhodobý plán, jak by měl daňový systém vypadat, aby pomohl Česku těmto výzvám čelit.

PAQ Research ve spolupráci s ekonomy (CERGE-EI a další), adiktology a dalšími výzkumníky připravil sérii výzkumů *Czech Tax Papers* s cílem nedostatky české diskuse o daních napravit. V letech 2023 až 2025 připravíme analytické podklady k většině potřebných daňových reforem v Česku. Budou obsahovat rešerši odborné literatury, příklady zahraniční praxe, doporučení mezinárodních institucí (např. OECD, WHO) i základní vyhodnocení a návrhy pro implementaci v Česku.

Vycházíme z přesvědčení, že pro udržitelnost veřejných rozpočtů je třeba navrátit výběr daní a odvodů na úroveň z roku 2020 – tedy až o 150 miliard ročně v tehdejších cenách, o které veřejné rozpočty přišly kombinací nepromyšlených změn. To by zároveň znamenalo přiblížení složené daňové kvóty okolním zemím (tax-to-GDP ratio je v Česku 36,0 %, průměr EU je 41,6 %).¹ Tato politická a ekonomická výzva představuje zároveň možnost reagovat na problematická specifika českého daňového mixu, mezi které podle mezinárodních organizací (OECD, Eurostat) a dalších ekonomických analýz patří:

- * Stále mírně nadprůměrné celkové daňově-odvodové zatížení zaměstnanecké práce: 53,6 % výběru daní a odvodů oproti unijnímu průměru 51,4 % (Eurostat, 2023).
- * Malá progrese daní z příjmu a relativně vysoké daňově-odvodové zatížení nízkopříjmových pracujících. To je důsledkem souběhu několika faktorů:
 - * Práce je zatížena především pojistnými odvody (sociální, zdravotní), u kterých chybí prvky progrese.

¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag/default/table?lang=en

- * Omezená progresivita daňových sazeb a hranice odvodů sociálního pojistného snižující mezní odvodovou sazbu od 4násobku průměrné mzdy.
 - * Nepřevoditelnost slevy na poplatníka do bonusu, což efektivně omezuje její čerpání u méně placených částečných úvazků či v kombinaci s jinými slevami nepřecházejícími do bonusu.
 - * Existence selektivně čerpitelných odpočitatelných položek v dani z příjmu na produkty (hypotéky, spoření a další finanční produkty), které využívají především vysokopříjmové domácnosti.
 - * Degresivita danění osob samostatně výdělečně činných (PAQ Research 2023).¹
- Popsané nedokonalosti v danění fyzických osob mají řadu důsledků, mezi které patří
 - Omezený přínos z práce u nízkopříjmových osob (IDEA 2023), který je dále omezen díky ztrátě dávek při rostoucím pracovním příjmu²
 - Relativně vysoké zatížení práce v chudších regionech ČR (negativní dopad na kupní sílu)
 - Velmi malý výběr z daní z nemovitostí a majetku (1 % z vybraných daní vs. 6 % v OECD), které navíc nereflektuje tržní ceny nemovitostí či nájmu, zatěžuje vlastníky v chudších regionech a přispívá k volatilitě cen nemovitostí a mezigeneračním nerovnostem (mladší generace jsou zatíženy vysokým daněním práce a již omezenou přístupností nemovitostí, jejichž vlastnictví je zatíženo minimálně).
 - Výjimky a nízké zdanění některých typů alkoholu. Absentující daň ze slazených nápojů, která existuje ve více než 50 zemích světa. Daňový systém tak nereflektuje negativní externalitu v oblasti zdraví, a navíc přichází o výběr v řádu desítek miliard v danění „neřestí“.
 - Velký rozdíl mezi zatížením OSVČ a zaměstnanci (PAQ Research, 2023). Příjem z daní a odvodů OSVČ je cca poloviční proti EU (2,7 vs 5,1 % výběru), a to při výrazně nadprůměrném zastoupení OSVČ na pracovním trhu (Eurostat, 2023).
 - V rámci korporátních daní absentující politiky podporující ekonomický růst a inovace (např. zrychlené či nadhodnocené odpisy výdajů na vědu a výzkum a dalších pro-růstových výdajů).

¹ <https://www.paqresearch.cz/post/reforma-osvc>

² Mezní čistý příjem z výdělku z navýšení superhrubé mzdy o 1 000 Kč je u nízkopříjmového zaměstnance čerpajícího příspěvek na živobytí a příspěvek na bydlení jen cca 160 Kč.

Apendix 1

/ Email obdrženy 21. 6. 2023 od polského Ministerstva financí

Dear Sir,

Regarding your request for data held by the Ministry of Finance on the cost of introducing the sugar tax and the revenue generated by the tax since its introduction, the Department of Excise Duty and Gaming Tax presents the following information.

The foodstuff tax and additional (sanction) fee, which are in force in Poland, account for 96.5% of the amount of revenue generated by the National Health Fund, while the remaining 3.5% is revenue for the state budget. According to the regulations, the Fund allocates resources from the fee on foodstuffs for educational and preventive activities, as well as for health care services related to the maintenance and improvement of the health of recipients with diseases developed against the background of inappropriate health choices and behaviors, particularly overweight and obesity.

In 2021 and 2022, revenues from the fee amounted to, respectively: EUR 361,159,540 (PLN 1,625,517,929) in 2021 and EUR 358,512,211 (PLN 1,595,379,338) in 2022.

The least profitable months during the period of the legislation occurred just after the introduction of the obligation to pay the sugar fee, i.e:

- January 2021 EUR 17,070,630 (PLN 75,964,310)*
- February 2021 EUR 17,791,471 (PLN 79,172,044).*

The months in which revenues from the foodstuff levy were the highest in both 2021 and 2022 were June, July and August. Values in this period oscillate between EUR 34,382,022 (PLN 153,000,000) and over EUR 38,202,247 (PLN 170,000,000). The first four months of 2023 (January-April) brought in revenue of EUR 94,245,426 (PLN 419,392,147).

The costs of introducing the sugar tax in Poland were not detailed in the Regulatory Impact Assessment for the law. Therefore, the Department informs that it does not have access to the data contained in the request.

With best regards,

Department of Excise Duty and Gambling Tax

Ministry of Finance in Poland

Apendix 2

/ Email obdrženy 6. 7. 2023 od britské Finanční správy

We can confirm that we hold the information requested. With regards to your first question, the cost of implementing the levy was £7.67m.

In reference to your second question, the latest headlines for Soft Drinks Industry Levy (SDIL) statistics are:

- total provisional SDIL receipts were £334 million for the financial year 2021-22, compared to £299 million in the previous financial year (2020-21) and £337 million in 2019-20*
- just over 96% of net liabilities were declared at the higher rate during the financial year 2021-22, around the same level as the previous financial year, and a slight increase on the 95% in the financial year ending 2020*
- provisional year-to-date receipts for the current financial year (April to August 2022) are £173 million*

Further statistics on receipts can be found in HMRC's Soft Drink Industry Levy statistics. These statistics were released on 30 September 2022 and updated on 23 May 2023. The next release will be Autumn 2023.

Total receipts by financial year can be found in the link below:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1107274/2022_Sep_SDIL_Tab.ods

If you need extra support, for example if you have a disability, a mental health condition, or do not speak English/Welsh, go to www.gov.uk and search for 'get help from HMRC'.

If you are not satisfied with our reply, you may request a review within 40 working days of receiving this letter by emailing foi.review@hmrc.gov.uk or by writing to our address at the top.

If you are not content with the outcome of an internal review you can complain to the Information Commissioner's Office.

*Yours sincerely,
HM Revenue and Customs*

Apendix 3

/ Email obdrženy 8. 8. 2023 od britské Finanční správy

We can confirm that we hold the information requested. For the financial year 2022-23, it cost HMRC just over half a penny (£0.0061) per pound (£1.00) of Soft Drinks Industry Levy collected.

If you are not satisfied with our reply, you may request a review within 40 working days of receiving this letter by emailing informationrightsunit@hmrc.gov.uk or by writing to our address at the top.

If you are not content with the outcome of an internal review you can complain to the Information Commissioner's Office.

*Yours sincerely,
HM Revenue and Customs*